

séges egységének új alapvetését” épp ezért egy helyen „második nyelvújítás”-ként határozza meg). A banalitás, a semlegesség, az öntudat feladása mindennapos. A banalitás a saját közegből való kiszakadás kísérője. A semlegességről megvilágító erejű sorok szólnak: „A semleges ember – embertelen ember. A semleges embernek nincs felelősségtudata. A tudatosan semleges ember megalkuvó ember, s emberségét önmaga előtt is elveszítette. Az egyén semlegessége: Pilátus-szerep – én nem ölök, de nem is akadályozom meg az ölést. A semlegesség nem elv, és út sem lehet.” Az öntudat hiányát Gál kisebbségi keretekben fogalmazza meg, de nem csak arra érvényesen: „Elhittették s elhítetik ma is a magyar iskolákban a magyar gyermekekkel, hogy nekik sem saját nemzeti karakterük, de még csak saját nyelvük sincsen – mindent átvettek. (...) Ma se történelmi, se nyelvi, se nemzeti tudata nincs a háború után született nemzedéknek. Nem érzi, nem érti a ’valahová-tartozás’ fontosságát, erejét, szükségét. Csoda hát, ha gyerekeiket nem adják magyar iskolába?”

A szerző úgy látja, hogy nem a harmónia megléte, hanem a hiánya, a kétségbeesés ösztönöz alkotásra: „ha a teremtés-kényszer legmélyebb rétegeit bontom fel, akkor a kétségbeesést látom a legelemibb erőnek”. A szlovákiai magyar viszonyok közt szabályba is foglalható ennek az erőnek az útja: „Az indulásnál elemi erővel van jelen az útra bocsátó közösség, a szülői táj; ezt követi a tőle való elszakadás (a város, városiasodás, a világirodalom különböző irányzatai felé való tájékozódás stb.), majd megindul egy belső folyamat: a visszatérés azokhoz az értékekhez-élményekhez, amelyek az otthon egyszeri valóságából fakadtak. Tapasztalataim szerint ez egy új, magasabb költői minőséget jelent (...) mindez szinte képletszerűen leírható. Van tehát elsőnek az otthon (tézis), ezt követi a nagyvilág (antitézis), s végül a világotthon (szintézis)”

Sturm László

**Vásárolja kedvezménnyel a Magyar Napló
Kiadó könyveit szerkesztőségünkben!**

Nyári akciónk:
3499 Ft helyett
2499 Ft-ért

**Az év műfordításai 2006
(Hamletgép)**

Szerk.: Turezi István
A/4, keménytáblás, 360 oldal

Az év műfordításai a közelmúlt és a kortárs világirodalom legismertebb alkotóinak életművéből

nyújt színvonalas izellőt a legjobb magyar műfordítók tolmácsolásában.

Az akció a készlet erejéig, illetve 2006. augusztus 31-ig tart.

**Helyreálló
(világ)rend** Konczek József:
A tájjal maradtam
Hétkrajcár Kiadó,
Bp., 2006.

A mögöttünk hagyott évtizedekben fogalommá vált a kilencek költőcsoport neve. Hírnevük részben politikai okokra vezethető vissza, noha általában tartózkodtak a politikától. Költői hitvallásuk, fellépésük azért nem tetszett a hatalomnak, mert nyíltan hangoztatták, hogy nem hajlandók a politikát szolgálni: „*Nem iszunk csatákra csendülő pohárból, / csak tiszta forrásból, / csak tiszta forrásból*”, ahogy Utassy József írta. A hatvanas évek vége felé Csoóri Sándor és még egy-két költő mellett a kilencek szólaltatták meg nemzedékünknek azt az életérzését, amelyet a budapesti ősz és a prágai tavasz emléke táplált bennünk.

Konczek József költészete is jó példa arra, hogy a kilencek mennyire nem akartak közel menni a politikához. De érzelmi és morális alapon, a hagyományok, az anyanyelv tudatos ápolásával – társaihoz hasonlóan – ő is következetesen képviseli a demokratikusan felfogott közösséget. *A tájjal maradtam* kötet cím jelzi: az otthon, a szülőhaza, a nevelgető táj s az emberi sokaság szeretete kapcsolja hazájához, amelyet széltében-hosszában magáénak vallhat, nemcsak szorosabban vett szülőföldjéhez, Szokolóhoz és Magyarnándorhoz, hanem Tapolcához, Miskolcra, Szombathelyre, Budapestre és Pomázra is. Nemcsak a térben, hanem a művelődéstörténeti időben is nagy a kiterjedés: az *Ó-magyar Mária-siralomtól* József Attila, Radnóti Miklós, vagy Juhász Ferenc és a nemzedéktársak költészetéig. De bármily szépen cseng a haza szó, rá is érvényes a villoni paradoxon: *Befogad és kitaszít a világ*.

Jelez hiszen magányosságot is *A tájjal maradtam* kötet cím. A költőnek minden oka megvan erre: társaiénál is nehezebben alakult eddigi pályája. A kilencek hűséges kritikusa, Vasy Géza állapította meg róla, „az irodalmi élet mostohagyerekéről”, hogy életművének nincs meg az a természetes íve és tagoltsága, amelyet az első, csoportos, majd egyéni bemutatkozással kezdve, többé-kevésbé szabályos időközönként betakarított verseskönyveknek kellett volna kialakítaniuk az évek, évtizedek során. Ennek oka, hogy verseit sokáig nem adták ki, és egy időre mintha meg is felejtkeztek volna róla – pedig időközben egy kitűnő kisregényt is letett az asztalra. Szerb Antal írja az irodalmi „triászokról”, hogy a hármakból egy rendszerint lemarad. Még nagyobb a kockázat, ha kilencek alkotnak szövetséget. Ám a hivatástudat minden akadályt legyőzhet. Láttunk már példát a hosszas késleltetésre s a késve is elkövetkező kibontakozásra. Fokozza reményünket, hogy Konczek a kedvezőtlen fo-

gadtatás ellenére is az életöröm költője tudott maradni. Így látom őt – ő így dacolt a próbára tevő korrallal.

Most már szeretné magát végre igazán megmutatni, hogy látva lássák. *A tájjal maradtam* című verseskötet régi és új verseket egyaránt tartalmaz a hatvanas évek elejétől napjainkig. Néhány későn megjelent kötetével vagy inkább versfüzetével a háta mögött arra kényszerül, hogy utólag rekonstruálja fejlődésének állomásait. A hátrányt előnyére fordíthatja: hatvanadik évén túl erősebb kontúrokkal rajzolhatja meg költői arcképét, mintha nem támadtak volna költőútján fájó hiatusok. Várhatók tőle további versválogatások is, amelyekben majd más beállításban láthatjuk arcvonásait. Ugyancsak régi és új versekben. A költői egyéniség a bemutatkozás óta szinte változatlan, jóllehet a kötet legalább négy évtized munkáit öleli föl, s a téma, a külső forma vagy a sorsalakító történelem ihletése igencsak változatos volt.

Az ütemhangsúlyos verstől a jambikusig s a jó lélegzetvételi tagoló ritmustól a merészen tördelt szabad versig sokféle alakzatot kipróbált Konczek József. Témái a szülőhelyen, a természetben, a családtörténeten és a személyes életraizon túl a történelmi régiségben vagy a képzőművészeti alkotásokban is otthonosak: szereteágazó érdeklődése nyitott emberre vall. Stílusa a népdal példáiból és ritmusai- ból éppúgy merít, mint a modern expresszionisták és szürrealisták beszédmódjából. Csontos János észrevétele az *Együtt és külön* című, a kilenceket szemlélő könyvében, hogy minden fontosabb gyerekkori lakóhelyéhez és nagyobb témaköréhez más-más verselési mód, ha nem is egymásra cáfoló ars poetica tartozik. Sokfélesége mégsem eklektikus, mert a hatásokat egybeolvasztja és szervesíti az anyanyelv szépségeire való fogékonyság és az a fajta boldogságra orientált életérzés, ami nem túlságosan gyakori a panaszkodásra és kesergésre hajlamos hazai költészetben. Tud örülni a költő a sokféle megismert tájnyelv szavainak, meg tudja becsülni az élet apró örömeit: a létezés maga is érték, nem csupán komor tragédiák forrása.

Nem mintha hiányoznának verseiből az élet sötétebb színei. De jellemző rá, hogy az elsiratott barát és költőtárs, Rózsa Endre is mosolyog a róla megemlékező versben. A több műben megidézett nagyanya, aki a költőnek a természet rendjéből fakadó szépséget közvetítette falusi gyerekkorában, ugyancsak az életöröm és a természet-közeli közösség üzenetének hordozójaként merül föl a múltból meséivel, régi történeteivel. A folklór-ihletés mellett külön említeném a Konczek-versek erősségei közt az erotikát, az életességnek ezt az ízléssel kezelt eszközét, amely a *Köszöntő* című, pajzán vőfély-dalban, az ifjúkor *csókvitézi* tetteit földidéző versekben épp olyan vonzó, mint a vallomásosabb szerelmes költeményekben vagy a tájversek egy-egy megszemélyesítésében. A *Hősi ének egy ménről* a bővérű lírai leírás, a megjelenítés remeke, de a záró sor váratlanul áttemeli a képsort a

mágia varázsos birodalmába: a hágtásban kimerült tenyészcsődör „... az istállóban elfeküdt, / s szárnyaira hajtott a fejét”. Ez a vers a nagy költői antológiáknak is díszére válhatna – kár, hogy a szemérmesen szerkesztett reprezentatív gyűjteményekben még mindig baj van a kréta körül.

Konczek József verseinek különös erényei közé tartozik a táj antropomorfizálása, az érzéki és emberszabású metaforák, megszemélyesítések merészsége. A sóhajtásnyi rétek, a parázsvirágok, a dombok elé morzsolt eső pergése, az arcba csapó langyos eső, a kenyérmag csipőjű asszonyok s a képszerűen megjelenített növények, állatok sokasága. A küllős margaréták szálló körhintái, a bódító kígyóhagymák nyílása, a családos krumplibokor hajladozása, a vakondtúrás robbanása, a jázminsuttogás, a dongóbrummogás, a börsönyvérű tölgyek s a zöldborsó lövöldöző végvári katonasága épp olyan felejthetetlen, mint egy-egy jóízű tájszó, falunév, személynév. A Dürer- vagy Rippl Rónai-festmények megelevenítése is jól illik ebbe a természeti környezetet, falvakat, kisvárosokat, parasztembereket, vasutasokat, bányászokat és asszonyaikat földidéző sorba. A képzőművészeti alkotások nem úgy ihletik meg Konczek Józsefet, mint másokat, akik a festői művek láttán műélvezetüket szeretnék szavakkal kifejezni. A festmény modelljét maga elé képzelve ő mindjárt a költői élményt rögzíti; egy Dürer-portréval például édesapja vonásait asszociálja. Újabb művei közül a *Kikiáltó-versek* abból a rétegből valók, amelyből népdalgyűjtő költőelődök és muzsikuskok tárták fel modern művészetük nemes anyagát. Ilyen jegyzettel látja el ezt a kis ciklust: „szöveg-reinkarnációk édes egykori beszélt nyelven a gyermekkori 1940-es évek vége felé, amikor a váci piacon mindenféle árusok hangosan kínáltak portékáikat”. A költő vállalhat küldetést a társadalmi harcokban is, de nem tagadható, hogy az anyanyelv „szócsodáinak” gyönyörködtető ápolgatása sem kevésbé fontos. Bizony mondom, a *Vásári képmutogató regőt* éneklő Weöres Sándor is megsüveglé, s a fotósdalait író Szécsi Margit is megbecsülné ezt a verscsoportot.

Lelki rokonai közül másokat említenék: a falusi tájban is otthonos ifjú József Attilát, Tersánszky Józsi Jenőt, Berda Józsefet, társai közül leginkább Kiss Benedeket. Ebből a kötetből legalábbis a kedély derűs vagy derűsfanyar hangjait vélem kihallani – inkább, mint a tragikumot. Meg kell becsülni ezt, hiszen ritkaság, hiszen érték. De érdekelne, hogy ebben a „tájjal maradtam” helyzetben mi motiválja egzisztenciális magányát „odakint” és „idebent”. A „tájat” már gyönyörűen megmutatta, szülőföldjéről már tudunk annyit, amennyit egy költőtől várhatunk. Kívánom neki, hogy alkati derűjét megőrizve nézzen szembe a következőkben a világ borúsabb, végzetesebb és filozofikusabb felével is.

Alföldy Jenő